

Панін А. С.
магістрант ФММ ;
Бояринова К. О.
д-р.екон.наук, доцент
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0001-5879-2213

ЕКОНОМІЧНА ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Розвиток підприємств в умовах швидких змін технологічного прогресу потребує пошуку та обґрунтування нових підходів, які б забезпечували і конкурентоспроможність. Поєднання цих ключових чинників успішного функціонування – розвитку та конкурентоспроможності, визначає потребу у застосуванні економічної диверсифікації як інструменту економічного зростання. Інтеграція Української економіки в світовий простір, втримання позицій у період пандемії та кризи спричиненої нею, а також відновлення у посткризовий період посилює не тільки проблему підвищення конкурентоспроможності, а й активізує пошук нових можливостей подальшого розвитку на основі видозміни продукції, активізації інших напрямів діяльності, які б відповідали сучасним вимогам та потребам споживачів.

Актуальним інструментом розвитку діяльності підприємства є економічна диверсифікація. Завдяки успішному впровадженню цього процесу можна вивести підприємство на новий рівень функціонування. Досвід вітчизняних підприємств свідчить, що стратегія економічної диверсифікації не достатньо вивчена та іноді здійснюється за принципом «спроб і помилок», через що, підприємство може зазнати збитків. Це потребує дослідження та обґрунтування науково-прикладних аспектів розвитку підприємств на основі економічної диверсифікації та управління цим процесом. Важливим також є виявлення інструментарію управління нею.

Натепер багато великих підприємств України досягли високого рівня розвитку. Зокрема такі, як: «ДТЕК», «НАФТОГАЗ», «МЕТІНВЕСТ», «ІНТЕРПАЙП», «ДАРНИЦЯ», «НОВА ПОШТА» та інші. Інструментом покращення їх діяльності стали принципи та методи диверсифікації як основного способу подальшого розвитку виробництва. Також широкого вжитку набула стратегія економічної диверсифікації діяльності підприємства.

Відповідно до трактувань, диверсифікація – це процес розвитку діяльності підприємства, пов'язаний із збільшенням діапазону видів та проникненням в нові сфери діяльності, освоєнням нових виробництв, розширенням асортименту товару, що включає не тільки диверсифікацію товарних груп, але й розповсюдження підприємницької діяльності на нові та не пов'язані з основними видами діяльності підприємства [1]. Тобто диверсифікація – це економічний процес, мета якого – розширення діяльності підприємства, вихід на новий ринок, розробка нових видів товарів, робіт, послуг. Класично вважається, що ключовим чинником диверсифікації є уникнення банкрутства підприємства, збитків, зменшення ризиків через їх розподілення між видами діяльності та продуктами. Цей процес застосовується і для зниження ризику в інвестиційних процесах, через розподіл інвестицій між декількома напрямками діяльності. З економічної точки зору, диверсифікація застосовується для розширення номенклатури продукції, додавання до виробничої діяльності надання послуг, розширення ринків збуту продукції та послуг. Зазначене потребує розвитку економічної основи диверсифікації, оскільки кожний з зазначених заходів, спрямований не тільки на уникнення збитків, а й на втримання ринкових позицій та збільшення прибутковості підприємства. Економічна література визначає декілька видів диверсифікації, кожний з яких має свій певний економічний ефект для підприємства, і є складовою економічної диверсифікації (табл. 1).

Загалом сутність процесу економічної диверсифікації полягає у використанні методу покращення діяльності підприємства за новими напрямками з метою підвищення прибутку та ефективності виробництва [2]. Економічна диверсифікація може бути застосована до будь-якого підприємства. Процес передбачає виявлення потенційних можливостей, загроз та перспектив, з розподілом всіх видів задіяних ресурсів, ризиків та заходів з виходу на різні ринки. З управлінської точки зору економічна диверсифікація може потребувати навіть реструктуризації підприємства, переходу від лінійно-функціональної до дивізійної чи проектної структури управління для виділення окремих напрямів бізнесу, певних проектів розвитку (запуск нового виробництва, нової послуги, відкриття нового бізнесу тощо). Проте головним критерієм її здійснення на відміну від традиційної диверсифікації є не упередження збитків, а отримання саме прибутку від кожного виду диференційованої економічної активності.

Таблиця 1 – Види економічної диверсифікації (складено на онові [3])

№ з/п	Вид	Характеристика	Економічний ефект
1.	Диверсифікація виробництва	Підприємство розширює асортимент продукції пов'язаного або непов'язаного типу	Досягається розширення ринків збуту, що впливає на збільшення стійкості підприємства
2.	Диверсифікація бізнесу	Наявні фінансові потоки підприємство вкладає в різні джерела отримання доходу. Крім основної діяльності здійснюються інвестиції в інші підприємства шляхом придбання акцій або діяльності на валютному ринку	Досягається збільшення доходу підприємства шляхом отримання коштів від різних видів бізнесу
3.	Диверсифікація ризиків	Зведення до нуля ризик повної втрати капіталу шляхом використання різних об'єктів його вкладення	Ретельне обрання сфери діяльності вкладення коштів та різноспрямоване вкладення дозволяє мінімізувати ризик втрачання вкладеного капіталу
4.	Диверсифікація економіки	Диверсифікована економіка демонструє стабільний розвиток і не залежить від ситуації на міжнародних галузевих ринках	Диверсифікація у міжнародному або загальноекономічному контексті дозволяє варіювати економічні активності, види економічної діяльності, що дає змогу за зміни умов посилювати одні напрями, зменшуючи діяльність за іншими
5.	Диверсифікація інвестиційного портфеля	У диверсифікованому інвестиційному портфелі кошти розподілені між різними джерелами доходу таким чином, щоб звести до мінімуму ризику інвестування	Забезпечується стабільне зростання прибутковості інвестування, з'являється можливість її прогнозування у довгостроковій перспективі
6.	Диверсифікація капіталу	Процес вкладення коштів в різні сфери виробництва і сервісу, які не корелюють між собою, тобто як мінімум належать до різних галузей промисловості, секторів економіки	Дозволяє нівелювати втрату капіталу шляхом його перетоку в ті сфери та види економічної діяльності, які наразі є прибутковими

Перед початком реалізації економічної диверсифікації керівникам підприємств варто оцінювати їх можливості та достатність фінансового, кадрового, ресурсного потенціалу. Доречним є аналіз і зовнішніх умов, на кшталт позицій на ринку, тенденцій розвитку галузі, інвестиційного клімату. Необхідно ретельно проводити аналіз та планування процесу диверсифікації. Ефективне застосування саме диверсифікації діяльності підприємства передбачає досягнення запланованих цілей, зайняття лідерських позицій на новому ринку, стабілізацію прибутку, забезпечення конкурентоспроможності підприємства, можливість адаптуватись до кон'юнктури ринку, економію на масштабах виробництва, а також максимальну ефективність від управління та використання кадрового потенціалу [4].

Загалом економічна нестабільність, криза, спричинена пандемією COVID-19 та багато інших факторів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища формують умови активізації процесу економічної диференціації на вітчизняних підприємствах. Така диверсифікація дозволяє вирішити питання їх розвитку, забезпечує розширення можливостей на ринку та у бізнесовій сфері, підвищує конкурентоспроможність і прибутковість.

Література:

1. Брінь П.В., Переходова Л.О. Диверсифікація господарської діяльності підприємств. *Вісник НТО "ХПІ". Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*. 2013. 69 (1042). С.172—175.
2. Цогла О.О. Формування конкурентних переваг підприємства шляхом диверсифікації його діяльності. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 4. С.109—115.
3. Теряева Е. Диверсификация: что это такое и для чего она нужна. *Calltouch: вебсайт*. URL: <https://blog.calltouch.ru/chto-takoe-diversifikatsiya> (дата звернення: 24.03.2021).
4. Корінко М.Д. Диверсифікація як стратегія розвитку. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 5. С. 12—17.